

УДК 336.02:339.9:330.342.14

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.15>

JEL Classification: F02, F38, H20, H25, H87

Буковський М.М.,

здобувач третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування»,*ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3226-2204>,

Михайляк Ю.З.,

*здобувач** третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»,*ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9260-9661>,*Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

ФІНАНСОВА КОНКУРЕНЦІЯ КРАЇН ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ Й ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ

Bukovskyi M.M.,

PhD student in the specialty “Finance, Banking and Insurance”,

Mykhaylyak Y.Z.,

*PhD student in the specialty “International Economic Relations”,**West Ukrainian National University, Ternopil*

FINANCIAL COMPETITION OF COUNTRIES AND TRANSFORMATION OF TAX STRATEGIES IN CONDITIONS OF GLOBAL UNCERTAINTY AND HYBRID CHALLENGES

Постановка проблеми. Зростаюча відкритість національних економік впродовж останніх десятиліть демонструє дуже суперечливі, хоча, на перший погляд, позитивні тенденції. Країни, наближаючись одна до одної через спрощення умов переміщення фінансового та людського капіталу, відміну та зменшення тарифних обмежень, гармонізацію податкових та фінансових систем, отримали додаткові можливості для економічного зростання та розвитку й посилили конкурентні позиції та економічне лідерство, а з іншого боку – стали вразливими до глобальних викликів і загроз. Світовий економічний порядок досі перебуває в процесі трансформації, а глобальні інституції зазнають репутаційних ризиків та втрату довіри, що проєктується на посилення залежності національних економік від зовнішніх шоків та внутрішніх, як правило, фінансових, дисбалансів, зростання соціальних викликів та гібридних загроз. Якщо раніше у науковому дискусії/аналітичних дослідженнях звучали тези про фінансові, економічні, демографічні та інші кризи за сферою поширення й впливу, то зараз вони стали перманентними та системними, формуючи так звану «нормальність» глобальної нестабільності. Цілком слушно зазначають науковці, що «глобальні системи зараз тісно взаємопов'язані, в результаті чого ризик може вільно поширюватися і поширюється через кордони. Без ефективних механізмів реагування на ці зміни, можливості світу запобігати кризам та керувати ними будуть недостатніми» [1]. Тому країнам потрібні нові моделі розвитку, які б об'єднували довгострокові цілі (такі як економічний розвиток, фінансова конкурентоспроможність, соціальна й екологічна стійкість тощо) та стратегічні механізми їх досягнення (наприклад, податкові та інвестиційні стратегії, цифрові трансформації, інноваційні та інфраструктурні рішення, соціальні програми).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття науковці перебувають в пошуку моделей економічного розвитку, які б поєднували соціальну справедливість і фінансову ефективність. Питанням реформування податкових систем присвячені аналітичні звіти та дослідження міжнародних організацій, зокрема, Міжнародного валютного фонду [2; 3], Організації економічного співробітництва і розвитку [4]. Серед українських науковців цю проблематику досліджували А. Крисоватий та В. Валігура [5], Н. Крючкова [6], О. Марушак [7], Л. Олейнікова [8], К. Смирнова [9], Л. Теплова [10] та ін. Разом з тим, реалії глобальної невизначеності та посилення гібридних викликів

* Науковий керівник: Сидорович О.Ю. – д-р екон. наук, професор

** Науковий керівник: Іващук І.О. – д-р екон. наук, професор

зараз розширюють свій вплив на національні економіки та фінансову конкурентоспроможність країн, що потребує трансформації податкових стратегій на усіх рівнях реалізації – від національного до міжнародного.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування трансформації податкових стратегій, спрямованих на підтримання економічної активності та фінансової конкурентоспроможності країн у глобальному середовищі, яке характеризується високим рівнем невизначеності та наявністю гібридних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ перебуває у стані глибокої системної турбулентності та невизначеності, що виходить за межі класичного розуміння циклічного розвитку економічних процесів, адже економічні, фінансові та податкові системи змушені реагувати не на цикли, а на постійні шоки. Енергетичні, технологічні, кліматичні, фінансові й безпекові кризи накладаються одна на одну, утворюючи феномен полікризи – «світ стикається з полікризою – сукупністю пов'язаних глобальних ризиків із поглибленими наслідками» [11]. Такий стан посилюється гібридними викликами – поєднанням воєнних, інформаційних, кібернетичних і соціально-економічних загроз, що розмивають традиційні межі між внутрішньою та зовнішньою політикою, між ринковою стабільністю та безпекою. Нові гібридні виклики об'єднують у собі військові, політичні, економічні, інформаційні та технологічні інструменти впливу, що дозволяють суб'єктам міжнародних відносин досягти стратегічних цілей без відкритої ескалації. Такий підхід створює постійний стан напруженості, у якому традиційні механізми безпеки виявляються частково неефективними. Українські науковці Л. Герасіна та М. Требін подають власне бачення глобальних зрушень, які спровокували низку гібридних викликів, тому ми спостерігаємо «глобальну деконструкцію світової політичної системи, що «набуває зміненого вигляду із новими балансами/дисбалансами центрів «сили і впливу», з прагненням національних держав здійснити «реконкісту» (відновлення) свого економічного суверенітету, з новими домінуючими тенденціями і не в усьому зрозумілими перспективами розвитку» [12]. Заслугує на увагу думка Ф. Гоффмана, який обґрунтовує, що «гібридні загрози охоплюють повний спектр різних способів ведення війни, включаючи звичайні засоби, нерегулярну тактику та формування, терористичні акти, включаючи невибіркове насильство та примус, а також кримінальні заворушення» [13].

Досліджуючи питання стійкості Європейського Союзу до гібридних загроз, науковці Н. Голуб'як та І. Голуб'як фахово обґрунтовують тезу, що «обговорення навколо проблеми гібридних війн пов'язані з тим, що поряд із використанням звичайного комплексу загроз національній безпеці зростає роль невійськових викликів» [14], а це потребує швидкого реагування та протидії, в тому числі й інституційної, та обміну досвідом.

Варто зазначити, що глобальна невизначеність посилилася після 2022 р., коли країни усвідомили крихкість світового порядку, і активно почали запроваджувати політику «security turn». У 2023 р. Європейський Союз затвердив «European Economic Security Strategy», яка визначила ключові ризики економічної безпеки: «ризики для стійкості ланцюгів постачання, включаючи енергетичну безпеку; ризики для фізичної та кібербезпеки критичної інфраструктури; ризики, пов'язані з технологічною безпекою та витоком технологій; ризик перетворення економічної залежності на зброю або економічного примусу» [15]. Для розробки таких стратегій є об'єктивні причини. Перш за все, зростає мілітаризація національних економік, що, з одного боку, пояснюється питаннями необхідності забезпечення безпекових орієнтирів, з іншого боку, це може бути викликом для фінансування соціальних програм. З цього приводу українські науковці слушно наголошують, що «важливо нарощувати темпи розвитку військової могутності, не перевищуючи допустимі міри, заради збереження пропорції в економіці та мінімізації напруги у видатках державного бюджету» [16]. У 2024 році світові військові витрати досягли 2718 млрд дол. США, що свідчить про стабільне зростання протягом усього десятиліття – на 37 % у період з 2015 р. по 2024 р. Частка світового валового внутрішнього продукту, спрямована на військові потреби, підвищилася до 2,5 %, тоді як середні військові витрати у структурі державних бюджетів зросли до 7,1 % [17].

Гібридні виклики значною мірою трансформували глобальну фінансову архітектуру (це стало помітно після 2014 р. та 2022 р.), особливо важкими нові реалії стали для країн, в яких домінувала парадигма соціальної держави: постала дилема зміни пріоритетів фіскальної політики – як забезпечити безпеку країни, але не зруйнувати інституційно сформовану соціальну модель. Рис. 1 підтверджує існування критичних етапів у динаміці частки державних соціальних видатків у ВВП, хоча загальна динаміка свідчить про зростання ролі соціальної держави.

Для більшості країн зазначені виклики та загрози стали поштовхом до удосконалення стратегій економічного розвитку, переформатовуючи їх з довгострокових на адаптивні, стійкі до викликів та інституційно спроможні для підтримання економічного зростання та фінансової конкуренції. У традиційному розумінні конкурентоспроможність країн відображає їхню здатність створювати та підтримувати сприятливе середовище – економічне, інституційне, політичне, соціальне тощо – для сталого економічного зростання, економічної активності, розвитку підприємництва, інноваційної діяльності та інтеграції у світову економіку, ефективно використовуючи наявні ресурси та адаптуючись

до глобальних викликів. У дослідженні Світового економічного форуму економічна конкурентоспроможність розглядається як «сукупність інституцій, політик та факторів, що визначають рівень продуктивності країни» [19]. Фінансова конкуренція країн теоретично ґрунтується на лібералізації ринків, коли вони все частіше відмовляються від жорсткого регулювання та протекціоністських заходів. Але у практичній площині вона значною мірою залежить від здатності держави забезпечувати стабільність фінансової системи та формувати привабливе податкове середовище.

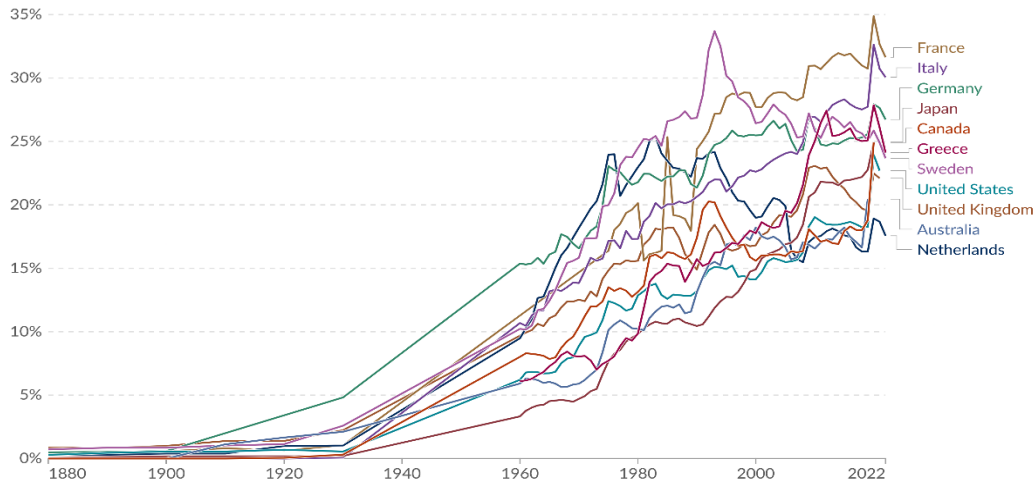

Рис. 1. Динаміка частки державних соціальних витратів у ВВП окремих країн світу, %
Джерело: [18]

Фінансова конкуренція між країнами сьогодні перетворилася на складний багаторівневий процес, у якому кожна країна прагне зміцнити свої позиції на світовій економічній арені, максимально отримати вигоди, залучити іноземні інвестиції, отримати доступ до фінансових ресурсів міжнародних організацій та передових технологій, збільшити свою залученість у глобальні торговельні процеси. Для підвищення конкурентоспроможності країни переглядають національні фінансові та податкові політики, запроваджують податкові стимули, знижують ставки оподаткування, розширюють систему пільг для інвесторів і підтримують інноваційні галузі. Така стратегія спрямована на створення привабливого бізнес-клімату, здатного не лише утримати національний капітал, а й залучити нові потоки іноземних інвестицій. Тому у наукових дослідженнях часто використовують термін «податкова конкуренція». Л. Теплова пропонує її розглядати «як процес, у якому країни змагаються за залучення мобільних капіталів та транснаціональних корпорацій шляхом встановлення привабливих податкових умов, що включає зниження ставок податку на прибуток, надання податкових пільг та створення спеціальних режимів оподаткування» [11]. Л. Олейнікова, пропонуючи власну класифікацію форм податкової конкуренції, визначає її як «спосіб корегування розміру податкового навантаження задля отримання достатнього обсягу фінансових ресурсів, спрямування їх у розвиток суб'єктів господарювання, що сприятиме підвищенню добробуту громадян, економічному розвитку країни» [8]. Поняття «фінансова конкуренція» та «податкова конкуренція» постійно еволюціонують, залежно від зростання невизнаності та появи нових ризиків стабільності економічної системи.

Попри загальний зовнішній спокій фінансових ринків, зберігається прихована вразливість глобальної економіки. Аналіз даних квітневого випуску Global Financial Stability Report (IMF, 2025) [20] вказує на існування асиметрії між зростанням глобальної економічної невизначеності та відносною стабільністю фінансових ринків: підвищені ризики співіснують із низькими рівнями фінансової турбулентності. Високі значення трьох індикаторів невизначеності вказують на поєднання наступних тенденцій: посилення протекціоністських заходів та переорієнтація глобальних ланцюгів постачання; складність прогнозування монетарної та фіскальної політики у провідних економіках світу; ескалація регіональних конфліктів та зростання геополітичних ризиків [20]. Наведена ситуація підтверджує системний характер невизначеності. У жовтні 2024 р. інвестори демонстрували значну толерантність до ризику та не очікували погіршення ситуації, хоча перші три індекси демонстрували високі значення (рис. 2). Безперечно, за таких умов зростає складність прогнозування монетарних та фіскальних рішень. Одним із пояснень високої волатильності вважають тарифну політику США весною 2025 р. [21]. Так, у квітні 2025 р. глобальна торговельна система зіткнулася з масштабним загостренням протекціоністських тенденцій – протягом лише одного місяця було зафіксовано 471 нових втручань у торговельну та промислову політику країн [22]. Згідно із звітом Global Trade Alert (2025), найпомітніші зміни відбулися внаслідок дій уряду США у тарифній сфері, які супроводжувалися значним підняттям ставок мита на імпорту більшості товарів з країн, які є важливими акторами міжнародної торгівлі.

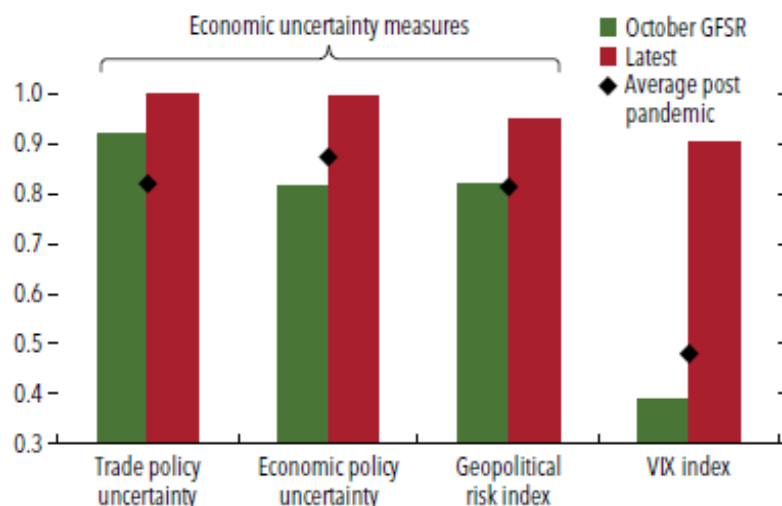

Рис. 2. Економічна невизначеність та фінансова волатильність, жовтень 2024 р. – квітень 2025 р.

Джерело: [20]

У відповідь країни відреагували по-різному, знову ж таки виходячи із інституційної спроможності, власного фінансового та економічного потенціалу: наприклад, ЄС, Китай прийняли рішення про запровадження дзеркальних тарифів, Аргентина та Бразилія для зниження інфляційного тиску зменшили мита на споживчі та промислові товари. Тобто, зростання економічної невизначеності та фінансової волатильності погіршує фінансову конкурентну позицію країн, які мають вразливу фінансову систему, велику зовнішню заборгованість, нестабільний валютний курс або слабкі інституційні рамки. Водночас це створює переваги для країн із сильними інституціями, стабільною політикою та низьким ризиком, бо за таких умов вони стають конкурентоспроможними для залучення фінансового капіталу.

Під впливом зростаючої нестабільності та невизначеності, фінансова конкуренція трансформується у податкову конкуренцію, бо через розбіжності очікувань монетарної політики, зокрема, США та ЄС, поглиблюється напруженість на фінансових ринках [23], у відповідь на зростання конкуренції за капітал країни змінюють структуру податкових стратегій, бо «ефективна та справедлива податкова система є важливим чинником для стимулювання економічного розвитку та залучення інвестицій» [9].

Впродовж останніх десятиліть у податкових системах більшості країн були присутні дві взаємопов'язані тенденції, які були спрямовані на їх адаптацію до структурних змін глобальної економіки та зміщення акценту з прямих податків на непрямі: поступове, хоча й асиметричне, зниження податкового тиску на капітал для створення сприятливих умов для інвестиційної активності та фінансової конкурентоспроможності національних економік; фіскальне переформатування у напрямі непрямого оподаткування та збільшення частки непрямих податків у дохідній частині бюджету. Разом з тим, з огляду на виклики останніх років, відбулися зміни в корпоративному оподаткуванні. У 2024 р. 30 країн змінили ставки податку на прибуток – 8 з них підвищили ставки [24], хоча вони мають гнучкі механізми впровадження та не стримують інвестиційної активності: в Естонії ставка податку вперше за останні роки зросла у 2025 р. з 20 % до 22 %, у Латвії – з 15 % до 16 %, хоча залишилася пільга для малих підприємств; в Словенії – з 19 % до 22 % до 2028 р. [24]. У той же час, регіональні відмінності у ставках корпоративного оподаткування відображають структурну асиметрію глобальної податкової політики.

З огляду на зростання глобальної нестабільності та викликів, об'єктивно формуються багаторівневі податкові стратегії – глобальні, регіональні та національні, кожна з яких має власну мету, інструменти реалізації та інституційну основу. У світовій практиці немає ідеальних податкових стратегій, адже кожна країна по-різному обирає стратегічні орієнтири, рівень залучення інвестицій, джерела формування податкової бази. Питання полягає у виробленні оптимальної конфігурації податкових інструментів, збереженні балансу між ефективністю та гнучкістю податкової системи, щоб вона була спроможна фінансувати видатки та підтримувати фінансову конкурентоспроможність, забезпечувати економічну стабільність і соціальну справедливість.

Зважаючи на різноманітність підходів до формування податкових стратегій країнами із різним рівнем економічного розвитку, міжнародні організації докладають багато зусиль для формування справедливої та узгодженої системи оподаткування. Їхньою метою є стимулювання країн до перегляду національних податкових стратегій, гармонізації фіскальних підходів та запровадження глобальних принципів оподаткування, які б зменшили рівень податкової конкуренції між країнами.

Варто зазначити, що система міжнародного оподаткування не функціонує як єдиний централізований організм, вона має гібридний характер – поєднує елементи національних податкових режимів із наднаціональними рекомендаціями та нормами, домовленостями, практиками, що виробляються через міжнародне співробітництво країн.

Міжнародна координація у сфері оподаткування включає двосторонні та багатосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування, які дають можливість чітко врегулювати в якій країні сплачувати податки; ініціативи ОЕСР, зокрема BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) [25]; ініціатива ОЕСР і G20 Pillar Two; обмін податковою інформацією між податковими органами різних країн (наприклад, Common Reporting Standard, CRS); рекомендації міжнародних організацій, зокрема, Міжнародного валютного фонду і Світового банку та ін. Проєкт Inclusive Framework on BEPS [26] діє з 2016 року та розширив свої можливості за межі ОЕСР, об'єднавши понад 140 країн. Так країни, які не є членами ОЕСР, отримали можливість спільно працювати над податковими реформами та впроваджувати сучасні стандарти прозорості та справедливості. Разом з тим, наприклад, МВФ чи Світовий банк не мають повноважень безпосередньо змусити країни обирати конкретні податкові стратегії, проте вони надають рекомендації щодо податкової справедливості, цифровізації фіскальних систем і зміцнення податкового адміністрування, що особливо актуально в країнах, що розвиваються.

На регіональному рівні країни, як правило, використовують скоординовану та узгоджену податкову політику, спрямовану на створення сприятливого конкурентного середовища внутрішнього ринку, але, наприклад, в межах Африканського Союзу (АС) складно досягти спільної податкової політики, бо фінансове та економічне середовище країн дуже відрізняється, однак форум у 2020 р. показав, що АС прагне активізувати свою роль у податковій політиці [27]. В межах ЄС кожна країна має власну стратегію, проте є спільні ініціативи щодо фіскальної координації у відповідь на глобальні виклики та цифрову трансформацію; екологічного та непрямого оподаткування; боротьби з ухиленням від оподаткування, що дозволяє гармонізувати національні податкові системи [28].

Щодо податкових стратегій України, то впродовж останніх десятиліть вони зазнають трансформацій відповідно до прийнятих міжнародних зобов'язань та орієнтації на європейський вектор розвитку, що стало причиною багаторічних реформ, бо в контексті гармонізації «підвищення ефективності податкової системи сприяє не тільки фінансовій стабільності держави, але й активізації підприємницької діяльності» [7]. Серйозним викликом стали гібридні загрози, які посилилися після повномасштабного вторгнення у 2022 р., що суттєво змінило податкову систему, але вона буде й далі змінюватися [29]. Українські вчені А. Крисоватий та В. Валігура критично оцінюють податкові реформи з початку війни, бо результати свідчать про їх надмірну лібералізацію. Окремі з розглянутих змін не принесли бажаного регулюючого ефекту, а натомість створили загрози фіскальній безпеці держави та передумови для зловживань недобросовісними платниками податків [5].

Для України стратегічного значення набувають питання прозорості податкових процесів, тому вона поступово імплементує стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у сфері боротьби з розмиванням бази оподаткування та переміщенням прибутку (Base Erosion and Profit Shifting, BEPS). 01 січня 2017 року вона офіційно приєдналася до цього проєкту, ставши учасницею Inclusive Framework. Важливим кроком стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» [30], який вніс до Податкового кодексу України низку норм, спрямованих на реалізацію дій BEPS. Разом з тим, поділяємо думку Н. Крюкової, що в податковій системі України «впроваджені елементи податкових систем з багатьох розвинених країн, однак вона не є досконалою» [6], тому трансформація податкової стратегії буде тривати і в період післявоєнного відновлення, бо країна має конкурувати за показниками якості податкового середовища.

Враховуючи зростаючі виклики глобальної конкуренції, вважаємо, що сучасні податкові стратегії повинні мати наступні параметри: бути стійкими до глобальних викликів та загроз, що підвищуватиме їх гнучкість під час криз; адаптивними до макроекономічних коливань та враховувати циклічність економіки; стимулювати інвестиційну та інноваційну активність шляхом формування системної політики, а не фрагментарних рішень, із визначенням стратегічно важливих секторів економіки, орієнтацією при наданні пільг на витрати на інновації, використанням механізму податкових кредитів на наукові дослідження та розробки тощо; ґрунтуватися на прогнозованості прийнятих рішень та підтримувати фіскальну стійкість (інституціоналізація середньострокового податкового планування, системний моніторинг ефективності податкових пільг, створення єдиної бази податкових рішень та консультацій та ін.); орієнтуватися на стабільність і ефективність податкового середовища; бути інтегрованою з податковою та фінансовою політиками; корелювати із основними завданнями монетарної та боргової політиками держави; використовувати «зелені податки» як драйвер фінансової конкурентоспроможності; підтримувати соціальний вплив податкової політики та відповідати принципам соціальної справедливості; розвивати податкову освіту для формування податкової культури; бути орієнтованими на цифровізацію та технологічну трансформацію податкової системи;

узгоджувати елементи національної податкової стратегії із міжнародними стандартами, зберігаючи баланс між національними інтересами та взятими зобов'язаннями.

У контексті зміни парадигми економічної безпеки, посилення волатильності світових ринків та фрагментації фінансових потоків, країнам вкрай важко сформувати такі податкові стратегії, які були б здатні підтримувати інвестиційну активність навіть у періоди глобальної нестабільності, відповідати принципам фінансової адаптивності, одночасно зменшуючи вразливість бюджетної системи до гібридних викликів та загроз, забезпечуючи податкову конкурентоспроможність без поглиблення фіскальних ризиків, сприяючи екологічній відповідальності та соціальній інклюзії, а також інтеграції цифрових рішень.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження підтверджує, що в період глобальної нестабільності та гібридних викликів податкові стратегії є проєкцією внутрішнього середовища та можливостей країни забезпечувати фінансову конкурентоспроможність, підтримувати соціальну справедливість і фінансову стійкість, водночас забезпечуючи належний рівень безпеки. За таких умов важливим є досягнення балансу між короткостроковими цілями та довгостроковими пріоритетами податкових стратегій, наявність достатнього запасу міцності, який дозволить країні протистояти гібридним викликам та подолати загрози, підтримати соціальну згуртованість та конкурентоспроможність бізнесу.

Література

1. Evans A., Jones B., Steven D. Confronting the Long Crisis of Globalization. Risk, Resilience and International Order. 2010. URL: <https://www.brookings.edu/articles/confronting-the-long-crisis-of-globalization/> (дата звернення: 25.04.2025).
2. Benitez J. C., Mansour M., Pecho M., Vellutini C. Building Tax Capacity in Developing Countries Staff Discussion Notes. 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2023/09/15/Building-Tax-Capacity-in-Developing-Countries-535449> (дата звернення: 15.04.2025).
3. International Corporate Tax Reform. International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept., and International Monetary Fund. Legal Dept. Policy Papers 2023. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400232558.007>.
4. Tax Policy Reforms 2024. OECD and Selected Partner Economies. 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/tax-policy-reforms-2024_c3686f5e-en.html (дата звернення: 15.04.2025).
5. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 33-53.
6. Крючкова Н. М. Прогнозування і вплив зміни податкової політики на соціально-економічні показники України. *Академічні візії*. 2023. Випуск 18. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/504> (дата звернення: 01.04.2025).
7. Марущак О. А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 605-610. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/317261/307798> (дата звернення: 01.04.2025).
8. Олейнікова Л. Г. Конкурентоспроможність податкової системи: теорія та практика : монографія. Запоріжжя : Видавець ФОП Мокшанов В.В. ; Київ : ДНУ «Акад. фін. управління», 2020. 536 с.
9. Смирна К. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3485> (дата звернення: 01.04.2025).
10. Теплова Л. І. Міжнародна податкова конкуренція: сутність та особливості впливу на стабільність світової економіки. *Український економічний часопис*. 2025. № 9. С. 143-146.
11. Global Risks Report 2023. WEF. 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2023/> (дата звернення: 26.03.2025).
12. Герасіна Л. М., Требін М. П. «Злами світосистеми»: глобальні зрушення та гібридні виклики. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія* : зб. наук. пр. 2020. Т. 4. № 47. С. 72-93.
13. Hoffman F. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. 2007. URL: <https://potomac institute.us/reports/19-reports/1163-conflict-in-the-21st-century-the-rise-of-hybrid-wars> (дата звернення: 15.04.2025).
14. Голуб'як Н., Голуб'як І. Гібридні загрози як виклики безпековій політиці ЄС. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2023. Випуск 15. С. 53-59.
15. Strategic Autonomy and European Economic and Research Security. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/europe-world/international-cooperation/strategic-autonomy-and-european-economic-and-research-security_en (дата звернення: 15.04.2025).

16. Сизов А., Коваль О., Пахольчук В. Військова могутність та мілітаризація глобального простору. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 3(51). С. 49-55.
17. Trends in world military expenditure. *Stockholm International Peace Research Institute*. 2024. URL: <https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2024> (дата звернення: 06.04.2025).
18. Government Spending. What do governments spend their financial resources on? URL: <https://ourworldindata.org/government-spending> (дата звернення: 15.04.2025).
19. What exactly is economic competitiveness? *WEF*. 2017. URL: <https://www.weforum.org/stories/2017/09/what-is-economic-competitiveness/> (дата звернення: 15.04.2025).
20. Enhancing Resilience amid Uncertainty. *IMF*. April 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2025/04/22/global-financial-stability-report-april-2025> (дата звернення: 20.05.2025).
21. Volatility Tremors Spread After Tariff Shock. *MSCI*. 2025. URL: <https://www.msci.com/research-and-insights/quick-take/volatility-tremors-spread-after-tariff-shock> (дата звернення: 15.04.2025).
22. GTA Monthly Roundup: April 2025. *Global Trade Alert*. 2025. URL: <https://globaltradealert.org/blog/GTA-Monthly-Roundup-April-2025> (дата звернення: 20.05.2025).
23. Press conference: Christine Lagarde, President of the ECB, Luis de Guindos, Vice-President of the ECB. *ECB*. 2025. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/monetary-policy-statement/2025/html/ecb.is250417~091c625eb6.en.html (дата звернення: 25.04.2025).
24. Corporate Tax Rates Around the World, 2024. *Tax Foundation*. 2024. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2024/> (дата звернення: 15.04.2025).
25. Base erosion and profit shifting (BEPS). *OECD*. 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html> (дата звернення: 15.04.2025).
26. Inclusive Framework on BEPS shows progress in making dispute resolution more effective and in improving tax transparency through. Country-by-Country reporting. *OECD/G20*. 2023. URL: https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2023/10/inclusive-framework-releases-new-multilateral-convention-to-address-tax-challenges-of-globalisation-and-digitalisation-.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.04.2025).
27. Taxing Rights for Africa in The New World & Effects of COVID-19: The Role of Tax Policymakers and Tax Administrators. *African Tax Administration Forum (ATAF)*. 2020. URL: <https://www.ataftax.org/4th-high-level-tax-policy-dialogue-a-collaboration-between-the-african-tax-administration-forum-and-the-african-union-commission> (дата звернення: 15.04.2025).
28. Tax policies in the European Union. 2020 survey. *European Commission*. 2020. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/tax-policies-european-union-survey_en (дата звернення: 15.04.2025).
29. Онешко С. В., Сирцева С. В., Кульганік О. М. Податкова реформа на період війни. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/672> (дата звернення: 01.04.2025).
30. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 01.01.2020 р. № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (дата звернення: 22.03.2025).

References

1. Evans, A., Jones, B. and Steven, D. (2010), "Confronting the Long Crisis of Globalization. Risk, Resilience and International Order", available at: <https://www.brookings.edu/articles/confronting-the-long-crisis-of-globalization/> (access date April 25, 2025).
2. Benitez, J. C., Mansour, M., Pecho, M. and Vellutini, C. (2023), "Building Tax Capacity in Developing Countries Staff Discussion Notes", available at: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2023/09/15/Building-Tax-Capacity-in-Developing-Countries-535449> (access date April 15, 2025).
3. International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept., and International Monetary Fund. Legal Dept. (2023), International Corporate Tax Reform, DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400232558.007>.
4. OECD and Selected Partner Economies (2024), Tax Policy Reforms 2024, available at: https://www.oecd.org/en/publications/tax-policy-reforms-2024_c3686f5e-en.html (access date April 15, 2025).
5. Krysovatiy, A.I. and Valihura, V.A. (2022), "Innovations and directions for improving the tax legislation of Ukraine under martial law", *Finansy Ukrainy*, no. 6, pp. 33-53.
6. Kriuchkova, N.M. (2023), "Forecasting and impact of tax policy changes on socio-economic indicators of Ukraine", *Akademichni vizii*, Issue 18, available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/504> (access date April 01, 2025).

7. Marushchak, O.A. (2024), "Current issues of harmonization of Ukrainian tax legislation with the requirements of the European Union", *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, no. 6, pp. 605-610, available at: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/317261/307798> (access date April 01, 2025).
8. Oleinikova, L.H. (2020), *Konkurentospromozhnist podatkovoi systemy: teoriia ta praktyka* [Competitiveness of the tax system: theory and practice], monograph, Vydavets FOP Mokshanov V.V., Zaporizhzhia, DNU "Akad. fin. upravlinnia", Kyiv, Ukraine, 536 p.
9. Smyrna, K. (2024), "Main problems of the Ukrainian taxation system", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 59, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3485> (access date April 01, 2025).
10. Teplova, L.I. (2025), "International tax competition: the essence and specifics of the impact on the stability of the world economy", *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys*, no. 9, pp. 143-146.
11. WEF (2023), Global Risks Report 2023, available at: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2023/> (access date March 26, 2025).
12. Herasina, L.M. and Trebin, M.P. (2020), "'Breakdowns in the world system': global shifts and hybrid challenges", *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia* : zb. nauk. pr., Vol. 4, no. 47, pp. 72-93.
13. Hoffman, F. (2007), "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", available at: <https://potomacinstitute.us/reports/19-reports/1163-conflict-in-the-21st-century-the-rise-of-hybrid-wars> (access date April 15, 2025).
14. Holubiak, N. and Holubiak, I. (2023), "Hybrid threats as challenges to EU security policy", *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia*, Issue 15, pp. 53-59.
15. Strategic Autonomy and European Economic and Research Security, available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/europe-world/international-cooperation/strategic-autonomy-and-european-economic-and-research-security_en (access date April 15, 2025).
16. Syzov, A., Koval, O. and Pakholchuk, V. (2022), "Military power and the militarization of global space", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, no. 3(51), pp. 49-55.
17. Stockholm International Peace Research Institute (2024), Trends in world military expenditure, available at: <https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2024> (access date April 06, 2025).
18. Government Spending. What do governments spend their financial resources on?, available at: <https://ourworldindata.org/government-spending> (access date April 15, 2025).
19. WEF (2017), What exactly is economic competitiveness?, available at: <https://www.weforum.org/stories/2017/09/what-is-economic-competitiveness/> (access date April 15, 2025).
20. IMF (2025), Enhancing Resilience amid Uncertainty, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2025/04/22/global-financial-stability-report-april-2025> (access date May 20, 2025).
21. MSCI (2025), Volatility Tremors Spread After Tariff Shock, available at: <https://www.msci.com/research-and-insights/quick-take/volatility-tremors-spread-after-tariff-shock> (access date April 15, 2025).
22. Global Trade Alert (2025), GTA Monthly Roundup: April 2025, available at: <https://globaltradealert.org/blog/GTA-Monthly-Roundup-April-2025> (access date May 20, 2025).
23. ECB (2025), Press conference: Christine Lagarde, President of the ECB, Luis de Guindos, Vice-President of the ECB, available at: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/monetary-policy-statement/2025/html/ecb.is250417~091c625eb6.en.html (access date April 25, 2025).
24. Tax Foundation (2024), Corporate Tax Rates Around the World, 2024, available at: <https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2024/> (access date April 15, 2025).
25. OECD (2025), "Base erosion and profit shifting (BEPS)", available at: <https://www.oecd.org/en/topics/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html> (access date April 15, 2025).
26. OECD/G20 (2023), Inclusive Framework on BEPS shows progress in making dispute resolution more effective and in improving tax transparency through. Country-by-Country reporting, available at: https://www.oecd.org/en/about/news/press-releases/2023/10/inclusive-framework-releases-new-multilateral-convention-to-address-tax-challenges-of-globalisation-and-digitalisation-.html?utm_source=chatgpt.com (access date April 15, 2025).
27. African Tax Administration Forum (ATAF) (2020), Taxing Rights for Africa in The New World & Effects of COVID-19: The Role of Tax Policymakers and Tax Administrators, available at: <https://www.ataftax.org/4th-high-level-tax-policy-dialogue-a-collaboration-between-the-african-tax-administration-forum-and-the-african-union-commission> (access date April 15, 2025).
28. European Commission (2020), Tax policies in the European Union. 2020 survey, available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/tax-policies-european-union-survey_en (access date April 15, 2025).

29. Oneshko, S.V., Syrtseva, S.V. and Kulhanik, O.M. (2022), "Tax reform for the war period", *Efektivna ekonomika*, no. 10, available at: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/672> (access date April 01, 2025).

30. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine to improve tax administration, eliminate technical and logical inconsistencies in tax legislation" dated 01.01.2020 no. 466-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (access date March 22, 2025).

Буковський М.М., Михайляк Ю.З.

ФІНАНСОВА КОНКУРЕНЦІЯ КРАЇН ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ Й ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ

Мета. Обґрунтування трансформації податкових стратегій, спрямованих на підтримання економічної активності та фінансової конкурентоспроможності країн у глобальному середовищі, яке характеризується високим рівнем невизначеності та наявністю гібридних викликів.

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження створює сукупність загальнонаукових і спеціальних підходів, які дозволили здійснити системне дослідження фінансової та податкової конкуренції в умовах глобальної невизначеності та гібридних викликів. У роботі використовуються наступні методи: теоретичного узагальнення – для обґрунтування змісту понять «фінансова конкуренція» та «податкова стратегія»; системного підходу – для визначення взаємозв'язку між глобальними викликами, економічною безпекою та податковими стратегіями держави; статистичні, аналізу і синтезу – для оцінки основних змін у податкових системах; порівняльного аналізу – для зіставлення податкових моделей різних країн; абстрактно-логічний метод – для узагальнення напрямків трансформації податкових стратегій в умовах глобальної невизначеності, формулювання висновків.

Результати дослідження. Обґрунтовано, що глобальна полікриза, спричинена енергетичними, фінансовими, технологічними та безпековими шоками, посилила роль фіскальної політики у забезпеченні стійкості держав. Встановлено, що фінансова конкуренція має багаторівневий характер, тому часто на практиці перетинається із податковою конкуренцією, бо під впливом гібридних викликів країни можуть бути привабливими для інвестування через вдосконалення податкових систем, запровадження стимулів, підвищення прозорості та гармонізацію фіскальних норм. Оцінено стан глобальної економічної невизначеності та її вплив на фінансову конкуренцію. Проаналізовано тенденції корпоративного оподаткування у світі, що сприяють формуванню справедливої податкової архітектури. З'ясовано особливості формування податкової стратегії України, у тому числі з початку 2022 р. Обґрунтовано параметри трансформації податкових стратегій, зокрема, адаптивності, стійкості, цифровізації, екологічної орієнтації, соціальної справедливості та ін.

Наукова новизна результатів дослідження. Отримало подальший розвиток обґрунтування трансформації податкових стратегій, що реалізуються на глобальному, регіональному та національному рівнях. Зазначена трансформація зумовлена необхідністю врахування фіскальної стійкості, інституційної спроможності та безпекових орієнтирів у контексті посилення глобальної невизначеності. Розкрито механізм впливу гібридних викликів на структуру фінансової конкуренції держав і доведено необхідність інтеграції податкової політики у систему економічної безпеки.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані органами державного управління для розроблення податкових стратегій, орієнтованих на підвищення фінансової стійкості та забезпечення фінансової конкурентоспроможності, формування прогнозованого податкового середовища, узгодження національної фіскальної політики з міжнародними стандартами, а також під час розроблення програм післявоєнного відновлення економіки України.

Ключові слова: фінансова конкуренція, податкова конкуренція, податкова стратегія, глобальна невизначеність, гібридні виклики та загрози, фіскальна політика, фінансова система, економічна безпека, BEPS, цифровізація, інвестиції, конкурентоспроможність країн.

Bukovskyi M.M., Mykhaylyak Y.Z.

FINANCIAL COMPETITION OF COUNTRIES AND TRANSFORMATION OF TAX STRATEGIES IN CONDITIONS OF GLOBAL UNCERTAINTY AND HYBRID CHALLENGES

Purpose. The aim of the article is to substantiate the transformation of tax strategies aimed at maintaining economic activity and financial competitiveness of countries in a global environment characterized by a high level of uncertainty and the presence of hybrid challenges.

Methodology of research. The methodological basis of the study is created by a set of general scientific and special approaches that allowed for a systematic study of financial and tax competition in the context of global uncertainty and hybrid challenges. The following methods are used in the work: theoretical generalization – to substantiate the content of the concepts of "financial competition" and "tax strategy"; systemic approach – to determine the relationship between global challenges, economic security and tax

strategies of the state; statistical, analysis and synthesis – to assess the main changes in tax systems; comparative analysis – to compare tax models of different countries; abstract and logical method – to generalize the directions of transformation of tax strategies in the context of global uncertainty, and to formulate conclusions.

Findings. It is substantiated that the global polycrisis caused by energy, financial, technological and security shocks have strengthened the role of fiscal policy in ensuring the stability of states. It is established that financial competition is multi-level in nature; therefore, it often intersects with tax competition in practice, because under the influence of hybrid challenges, countries can be attractive for investment through improving tax systems, introducing incentives, increasing transparency and harmonizing fiscal norms. The state of global economic uncertainty and its impact on financial competition are assessed. Trends in corporate taxation in the world that contribute to the formation of fairer tax architecture are analysed. The features of the formation of Ukraine's tax strategy are clarified, including from the beginning of 2022. The parameters of the transformation of tax strategies are substantiated, in particular, adaptability, sustainability, digitalization, environmental orientation, social justice, etc.

Originality. The substantiation for the transformation of tax strategies implemented at the global, regional and national levels has been further developed. This transformation is due to the need to take into account fiscal sustainability, institutional capacity and security guidelines in the context of increasing global uncertainty. The mechanism of the influence of hybrid challenges on the structure of financial competition of states was revealed and the need to integrate tax policy into the system of economic security was proven.

Practical value. The obtained results can be used by public administration bodies to develop tax strategies aimed at increasing financial stability and ensuring financial competitiveness, forming a predictable tax environment, harmonizing national fiscal policy with international standards, as well as when developing programs for the post-war recovery of the Ukrainian economy.

Key words: financial competition, tax competition, tax strategy, global uncertainty, hybrid challenges and threats, fiscal policy, financial system, economic security, BEPS, digitalization, investments, competitiveness of countries.

Дата надходження рукопису: 18.07.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 21.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025